

Lahden kaupunki, Sivistyslautakunta, 27.01.2021

§ 6

Valtuustoaloite: Koko Lahti kiusaamista vastaan: Tunnetaidot keskiöön

498/00.01.01.03/2021

Asian valmistelija / lisätietojen antaja

Opiskeluhuollon palvelupäällikkö Eija Kinnunen p. 050 539 1660

Opetuksen palvelupäällikkö Johanna Saasatamoinen p. 044 416 3159

Palvelupäällikkö Leena Miettinen p. 040 700 2340

Päätös

Päätösehdotus hyväksyttin.

Esittelijä

Vastuualuejohtaja, Lasten ja Nuorten kasvu Kilponen Lassi

Päätösehdotus

Sivistyslautakunta antaa vastauksenaan valtuustoaloitteeseen seuraavan:

Lahden sivistyspalveluissa jatketaan lapsiin ja nuoriin kohdentuvia kiusaamisen vastaisia toimia ja tunnetaitojen opettamista. Kasvatus- ja opetushenkilöstölle jatketaan täydennyskoulutusta tunnetaitojen opettamiseen. Vanhempien kanssa toteutettua yhteistyötä jatketaan vanhemmuuden tukemiseen ja tunnetaitojen harjoitteluksi. Lasten ja nuorten digitaitoja kehitetään edelleen, johon osana kuuluu sosiaalinen media.

Perusteluosa

Sosiaalidemokraattinen valtuustoryhmä on laatinut valtuustoaloitteen: Koko Lahti kiusaamista vastaan: Tunnetaidot keskiöön.

Valtuustoaloitteessa tuodaan esiin muun muassa kiusaaminen ja kiusaamisen vastaisen ennaltaehkäisevän työn merkitys. Opetukseen osallistuvalla on oikeus turvalliseen opiskeluympäristöön. Kiusaamisen kokemukset ovat merkittäviä riskitekijöitä myös syrjäytymisen taustalla. Valtuustoaloitteessa tuodaan myös esiin opetushenkilöstön koulutustarve tunnetaitojen koulutukselle ja vanhemmuuden tukeminen. Aloitteessa tuodaan esille lasten ja nuorten tunnetaitojen harjoittamisen merkitys ja taidot toimia sosiaalisessa mediassa.

Nykytilanteen kuvaus

Lahden perusopetuksen toimintaa kouluissa ohjaa perusopetuksen opetussuunnitelma (2016). Koulun toimintakulttuurin toteuttaminen on tietoista ja suunnitelmallista kehittämistä. Hyvinvoinnin näkökulma ulottuu kaikkeen koulun toimintaan ja ohjaa jokaisen työskentelyä. Koulun toimintakulttuurissa keskeistä on oppilaiden osallisuus sekä yhteisön vuorovaikutussuhteiden ja luottamuksen ilmapiirin vahvistaminen. Oppilaita rohkaistaan ilmoittamaan havaitsemastaan tai kohtaamastaan kiusaamisesta aikuiselle. Ilmiön yhteinen käsitteleminen jo etukäteen auttaa oppilaita tunnistamaan kiusaamisen muodot, tuntemaan koulun toimintatavat ja eri ammattilaiset sekä toimimaan myös ahdistavissa tilanteissa. Näitä taitoja harjoitellaan osana koulupäivää ja -viikkoa. Lahdessa tehdään suunnitelmallisesti kiusaamisen vastaista työtä. Painopiste on varhaisessa ja ennaltaehkäisevässä työssä. Käytössä olevat

ennaltaehkäisevän ja varhaisen puuttumisen toimintamallit on kuvattu liitteessä (Liite 1).

Huoltajien osallisuus sekä mahdollisuus olla mukana koulutyössä ja sen kehittämisessä on keskeinen osa koulun toimintakulttuuria. Kodin ja koulun kasvatusyhteistyö lisää oppilaan, luokan ja koko koulu yhteisön hyvinvointia ja turvallisuutta. Lahden perusopetus järjestää vanhemmille koulutus-, keskustelu- ja tiedotustilaisuuksia ajankohtaisista opetukseen ja kasvatukseen liittyvistä asioista.

Lahden varhaiskasvatuksessa toteutettu kiusaamisen vastainen työ ja tunnetaitojen harjoittelu

Varhaiskasvatuksessa kiusaamisen ehkäisy on vaikuttamista lapsiryhmän toimintaan, turvallisen ryhmän luomista ja vuorovaikutus- ja tunnetaitojen vahvistamista. Konfliktien ja riitojen oikeanlainen ja oikeanaikainen ratkaisu nähdään kiusaamisen ehkäisyinä.

Tehokkaan kiusaamisen ehkäisyyn avulla voidaan vaikuttaa merkittävästi lasten hyvinvointiin niin varhaiskasvatuksessa kuin myöhemmin koulussa. Kiusaamisen ehkäisyssä olennaista on sosiaalisten taitojen sekä vuorovaikutustaitojen opettaminen mahdollisimman varhain. Aikuisen tärkeä tehtävä on opettaa lapsille näitä taitoja ja auttaa lapsia liittymään ryhmään sekä ylläpitämään ystävyyssuhteita. Turvallinen ja lämmin suhde aikuiseseen sekä hyvä ilmapiiri luovat edellytykset ystävyyssuhteiden syntymiselle. Vastavuoroiset ja tasavertaiset ystävyyssuhteet suojaavat lapsia monilta negatiivisilta asioilta, kuten kiusaamiselta. Lapsena hyvin opitut sosiaaliset taidot ja empatiakyky vaikuttavat positiivisesti lapsen hyvinvointiin sekä koulunkäyntiin ja myöhemmin jopa työelämään.

Varhaiskasvatuksessa aikuisen tehtävä on kantaa vastuu kiusaamistilanteista, niihin puuttumisesta sekä ennaltaehkäisystä.

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet edellyttää pedagogisen toiminnan dokumentointia. Se on varhaiskasvatuksen suunnittelun, toteuttamisen, arvioimisen ja kehittämisen keskeinen työmenetelmä. Se on jatkuva prosessi, jossa havainnot, dokumentit ja niiden vuorovaikutuksellinen tulkinta muodostavat ymmärrystä pedagogisesta toiminnasta.

Pedagoginen dokumentointi tuottaa tietoa lasten elämästä, kehityksestä, kiinnostuksenkohteista, ajattelusta, oppimisesta ja tarpeista sekä lapsiryhmän toiminnasta konkreettisella ja monipuolisella tavalla.

Pedagoginen dokumentointi on tärkeä osa kiusaamisen vastaista työtä.

Havainnointi lapsiryhmästä ja siellä vallitsevista suhteista on työn pohja. Havainnoinnin tarkoitus ei ole kerätä ongelmakohtia, vaan luoda kokonaiskuva siitä, mitä ryhmässä tapahtuu. Aikuinen oppii tuntemaan lapsiryhmän keskinäistä vuorovaikutusta ja ymmärtämään heidän käyttäytymistään.

Kiusaaminen on aina myös kodin ja varhaiskasvatuksen yhteinen asia.

Vanhemmille on tiedotettu varhaiskasvatuksen toimintatavoista kiusaamistilanteista esim. tutustumiskeskusteluissa, vanhempainilloissa ja lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaa tehtäessä. Havaintojen dokumentointi on hyvä menetelmä, kun keskustellaan vanhempien kanssa siitä, mitä lapsen varhaiskasvatuspäivän aikana tapahtuu. Hyvä yhteistyö huoltajien kanssa luo edellytykset avoimelle keskustelulle. Hyvä kasvatusyhteistyö lisää lapsen, lapsiryhmän ja koko varhaiskasvatusyhteisön hyvinvointia ja turvallisuutta ja ennalta ehkäisee kiusaamista.

Tunne- ja vuorovaikutustaidot voidaan oppia ja opettaa varhaiskasvatuksessa. Lapsia autetaan tunteiden ilmaisussa ja

itsesäätelyssä. Lasten tunnetaidot vahvistuvat, kun heidän kanssaan opetellaan havaitsemaan, tiedostamaan ja nimeämään tunteita. Tunnetaitoja harjoitellaan arjen tapahtumien ohella tavoitteellisesti esimerkiksi erilaisten tunnekasvatusmateriaalien avulla sekä osana muuta toimintaa. Lahden varhaiskasvatuksen henkilöstöllä on ollut mahdollisuus osallistua erilaisiin tunne- ja vuorovaikutustaitoja käsitteleviin koulutuksiin erilaisten hankkeiden ja täydennyskoulutusten kautta. Esim. Lapsen mieli-mielenterveystaitoja varhaiskasvatukseen koulutus toteutettiin verkkokoulutuksena syksyllä 2020. Koulutus piti sisällään uutta tietoa ja materiaalia kieli- ja kulttuuritietoihin tunne- ja kaveritaitomenetelmiin.

Kiusaamisen vastaista työtä Lahden perusopetuksessa

Yhteisöllinen opiskeluhoito on kokonaisuudessaan kiusaamisen vastaista työtä. Opiskeluhoillon toteutumista arvioidaan Lahdessa vuosittain sähköisen kyselyn avulla. Kyselyn tulosten perusteella, verrattaessa tuloksia viiden viime vuoden ajalta, on koulujen käytännöissä tapahtunut myönteistä kehitystä ja yhtenäistymistä. Opiskeluhoillon ohjausryhmässä tarkastellaan lisäksi THL:n kouluterveyskyselyiden ja terveyden edistämisasiivisuuden sekä KiVa-kyselyiden tuloksia. Koulukiusaaminen on viime vuosina ollut vähenemään päin sekä valtakunnallisesti että Lahdessa. Keskimäärin kuitenkin jokaisessa koululuokassa on oppilas, jota kiusataan viikoittain (5-7% oppilaita) ja lisäksi huolestuttava ilmiö on yksinäisyys. Lahdessa kaikki koulut ovat mukana KiVa-koulutoiminnassa ja Lahden kaupungilla on kuntalisenssi KiVa-koulutoiminnassa, joten osallistuminen ei ole yksittäisen koulun vastuulla.

Seuraavassa mainitaan muutamia kehittämistoimenpiteitä yhteisöllisessä opiskeluhuollossa

Mitä kuuluu -kysely

Mitä kuuluu-kysely on lahtelainen innovaatio yhteisölliseen opiskeluhuoltoon. Kyselyn tavoitteena on kuulla jokaisen oppilaan ajatuksia erityisesti oman luokkayhteisön tilanteesta, kerätä hyvinvointitietoa ja suunnitella tarvittavia tukitoimia kerätyn tiedon pohjalta. Sähköinen kysely toteutetaan jokaisessa koulussa 1-2 kertaa lukuvuoden aikana. Kyselyn avulla kartoitetaan luokkien tilanne ja puututaan tarvittaessa esimerkiksi kiusaamiseen tai työrauha – ja kaveriongelmiin.

Poissaoloihin puuttuminen

Poissaoloihin puuttumisen yhteistyömallia on täsmennetty osana Hyvinvointi tasa-arvo -hanketta ja psykologi- ja kuraattoripalveluiden kehittämistoimintaa. Malli löytyy oppilashuollon lahti.fi- sivustolta. Yhteistyössä lastensuojelun henkilöstön kanssa on kehitetty myös vanhempien tukitoimintaa. Poissaoloihin puuttuminen on tärkeää myös kiusaamiseen puuttumisen kannalta, sillä poissaolojen taustalta voi löytyä kiusaamista.

Kiusaamisen, häirinnän ja väkivallan vastainen työ

Opetushallituksessa on laadittu opas ja esittelymateriaali kiusaamisen vastaiseen työhön. Materiaaliin liittyy myös tulostettavia huoneentauluja. Kaikki materiaalit löytyvät täältä. Rehtorit ja oppilashuoltohenkilöstö perehdytetään tähän aineistoon tammikuussa 2021.

TUTKA Päijät-Hämeen turvataitokasvatusmalli hankkeen aikana on koottu ja kehitetty materiaalia turvataitokasvatukseen sekä laadittu Päijät-Hämeen alueen kuntiin turvallisuusohjeistus seksuaalisen häirinnän ehkäisemiseksi ja siihen puuttumiseksi kouluissa ja oppilaitoksissa.

Monessa koulussa, erityisesti itäisellä alueella sovelletaan restoratiivisen sovittelun mallia. Yläkouluissa käytetään Friends-ohjelmaa, vertaissovittelua ja Hyvää mieltä yhdessä- ohjelmaa ja Hyvän mielen koulu-ohjelmaa. Lahdessa on linjattu niin, että kaikissa kouluissa käytetään tunnetaitojen edistämiseksi ja kiusaamisen ehkäisemiseksi KiVa-koulu-ohjelmaa ja sen lisäksi koulun valitsemissa muissa ohjelmissa. Parhailaan tutustutaan Vaasassa kehitettyyn Magis-peliin, josta esittely on sovittu tammikuulle.

Kevään 2021 aikana opettajille laaditaan kysely, jossa kartoitetaan koulussa tehtävää hyvinvointityötä laajasti ja erityisesti ehkäisevää päihdetyötä. Tämän kyselyn ja kiusaamisen ja häirinnän vastaisen uuden materiaalin ja ohjeistuksen pohjalta päivitetään yksikkökohtaiset oppilashuoltosuunnitelmat jokaisessa koulussa. Kevään aikana rehtorikokouksessa käsitellään turvataitokasvatusmallia.

Tunnetaitoryhmät

Opiskeluhuollon henkilöstöstä osa on kouluttautunut tunne- ja tietoisuustaito-ohjaajiksi ja työskentelee luokkien ja ryhmien kanssa tarpeen mukaisesti. Myös muita tunnetaitoja kuntouttavia ryhmiä järjestetään erityisesti alakouluissa psykologien ja kuraattoreiden toimesta tai yhteistyössä erityisopettajien kanssa.

Chat –palvelu

Onks tää normaalia?-chat palvelu on vuonna 2018 Päijät-Hämeessä käyttöön otettu palvelu lapsille ja nuorille. Chatiin voi hakeutua nimettömänä keskustelemaan huolistaan, esimerkiksi kiusaamisesta tai häirinnästä. Tavoitteena on mahdollistaa jokaiselle nuorelle huolen puheeksi ottamisen kanava, myös silloin, jos kynnys oman koulun aikuisen kanssa puhumiseen on jostakin syystä liian korkea.

Opiskeluhooltamo -toiminta

Opiskeluhooltamo on matalan kynnyksen kohtaamispaikka oppilaille, vuoden 2018 kunnallinen lastensuojeluteko, joka on levinnyt lukiokoulutuksesta myös perusopetuksen kouluihin. Hooltamoissa on erilaisia teemoja liittyen ystävyyteen, kaveritaitoihin ja muihin hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen teemoihin. Hooltamotoimintaa järjestämässä ovat oppilashuoltohenkilöstön lisäksi olleet koulunuorisotyöntekijät, opinto-ohjaajat ja opettajat.

Koulunuorisotyö

Lahden kaupungin jokaisella yläkoululla on koulunuorisotyöntekijä. Koulunuorisotyön tavoitteena on turvallinen kouluyhteisö, jossa nuoret viihtyvät, oppivat ja tulevat toimeen keskenään. Nuorisotyö koulussa on ennaltaehkäisevää, opetusryhmien kanssa tehtävää työtä. Keskiössä on yhteisöllisyyden edistäminen koulussa. Nuorisotyön menetelmien avulla edistetään ryhmässä toimimisen valmiuksia ja lisätään vastuullista

vuorovaikutusta nuorten välillä. Tavoitteena on turvallinen kouluyhteisö, jossa nuoret viihtyvät, oppivat ja tulevat toimeen keskenään. Koulunuorisotyöntekijä innostaa nuoria järjestämään osallistavaa toimintaa. Toiminnalla lisätään aktiivisuutta sekä nuorten keskinäistä kanssakäymistä ja yhteistä tekemistä tavoitteena koulun me-hengen vahvistuminen.

Oppilaskuntatoiminta

Oppilaskunnan ja sen toimielinten tehtävänä on edistää oppilaiden yhteistoimintaa, vaikutusmahdollisuuksia ja osallistumista. Jokaisessa lahtelaisessa ala- ja yläkoulussa on oppilaskunta, joka on aktiivisesti mukana kehittämässä koulun toimintakulttuuria. Sen kautta lasten ja nuorten ääni tulee paremmin kuuluviin.

Kaikissa kouluissa valitaan lukuvuosittain oppilaiden keskuudesta koulun oppilaskunnan hallitus, joka osallistuu lukuvuoden aikana yhteiseen koulun toiminnan suunnitteluun, toteuttamiseen ja arviointiin. Osallisuus on yksi tapa ennaltaehkäistä koulussa tapahtuvaa kiusaamista.

Tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelma

Lahden perusopetukseen on laadittu Tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelma, joka on perusopetuksen opetussuunnitelmaa täydentävä asiakirja. Suunnitelma ohjaa kouluja huomioimaan ja toteuttamaan tasa-arvo- ja yhdenvertaisuusperiaatteiden mukaista toimintaa, johon sisältyy mm. kiusaamisen vastainen työ.

Hyvinvointi tasa-arvo –hanke

Vuosina 2019–2020 toteutetun hankkeen yhtenä tavoitteena on ollut varhaiskasvatuksen ja perusopetuksen henkilöstön mielenterveys- ja vuorovaikutusosaamisen lisääminen. Tavoitteena on ollut lisätä valmiuksia tukea lapsia, nuoria ja perheitä mahdollisimman varhain ja oikea-aikaisesti. Vuorovaikutus- ja mielenterveysosaamisen vahvistamiseksi hankkeessa on järjestetty koulutusta (MiniNepsy, Resto restoratiivinen ja sovitteleva yhteisö, Hyvää Mieltä yhdessä, Hyvän mielen koulu, Psykkisesti oireileva oppilas, Lapsen mieli, Positiivinen CV, Myönteinen tunnistaminen) varhaiskasvatuksen henkilöstölle, opettajille, avustajille ja opiskeluhuoltohenkilöstölle. Koulutusten avulla on vahvistettu henkilöstön osaamista lasten ja nuorten mielen hyvinvoinnin ja myönteisen vuorovaikutuksen vahvistamiseksi sekä haastavien vuorovaikutustilanteiden kohtaamiseksi. Koulutuksia jatketaan myös hankkeen päättymisen jälkeen.

Digitaitojen opettaminen

Tieto- ja viestintäteknologinen (tvt) osaaminen on tärkeä kansalaistaito sekä itsessään että osana monilukutaitoa. Se on oppimisen kohde ja väline. Perusopetuksessa huolehditaan siitä, että kaikilla oppilailta on mahdollisuudet tieto- ja viestintäteknologisen osaamisen kehittämiseen. Tieto- ja viestintäteknologiaa hyödynnetään suunnitelmallisesti perusopetuksen kaikilla vuosiluokilla, eri oppiaineissa ja monialaisissa oppimiskokonaisuuksissa sekä muussa koulutyössä. Oppilaita opastetaan tuntemaan tv:n erilaisia sovelluksia ja käyttötarkoituksia sekä huomaamaan niiden merkitys arjessa, ja ihmisten välisessä vuorovaikutuksessa ja vaikuttamisen keinona. Digitaitojen oppimista ohjaa

Lahden perusopetuksen opetussuunnitelma (2016) ja Tieto- ja viestintätekniikan (tv) pedagoginen suunnitelma.

Vaikka Lahden kaupungissa on jo runsaasti tunnetaitokasvatusta edistävää ja kiusaamista ehkäisevää toimintaa, sitä ei voi koskaan olla liikaa. Pidämme valtuustoaloitetta erittäin kannatettavana.

Liitteenä 2 kuvaus ennaltaehkäisevän työn ja varhaisen puuttumisen toimintamalleista.

Ehdotamme, että tulevassa lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelmassa tämä aihe otettaisiin yhdeksi painopistealueeksi. Tulevissa alueellisissa hyvinvointiseminaareissa järjestettäisiin työpajat, joihin kutsuttaisiin perhekeskustoimijoita, nuoria, huoltajia ja päättäjiä ideoimaan uusia toimintamalleja tunnetaitojen vahvistamiseksi. Lisäksi ehdotamme, että kiusaamisen vastaiseen toimintaan julistetaan erillinen kampanja ja kehittämishanke, jossa tunnetaitojen kehittäminen on yhtenä painopistealueena. Liitteessä kuvattu luonnos kampanjaksi voisi toimia tulevien työpajojen ja suunnittelun pohjana. (Liite 3: Kiusaamisen vastainen kampanja: Koko Lahti kiusaamista vastaan: kymmenen keinoa vuosille 2021-2023)

Muutoksenhaku

Muutoksenhakukielto

Sivistyslautakunta

Päätöspäivämäärä 27.01.2021 § 6

Toimenpiteet

Kaupunginhallitus, kaupunginvaltuusto